

ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر در راستای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت بر اساس تدابیر مقام معظم فرماندهی کل قوا^(مد)

(مذله‌العالی)

بهنام عبدی^{۱*}

علیرضا نادری^۲

چکیده

برابر تدابیر ابلاغی مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا^(مذله‌العالی) در رابطه با الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و پس از ابلاغ سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی در اواخر سال ۱۳۹۱، شناخت روند توسعه علم و فناوری و استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر بدیهی به نظر می‌رسد. بر این اساس، این مقاله به ارائه ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر در راستای الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت می‌پردازد. پژوهش حاضر از نظر هدف، اکتشافی است و با بررسی و تحلیل محتوای بیانات معظم‌له، به شناسایی و تبیین این مهم پرداخته است. رویکرد پژوهش، استقرایی و نحوه انجام آن، کیفی است و با توجه به ماهیت پژوهش، از راهبرد تئوری داده‌بنیاد استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که توجه به اصول اولیه و اساسی در تدوین الگوی مذکور، پرهیز از شتاب‌زدگی و سهل‌اندیشی و اتخاذ نگاه سامان‌مند به مباحث مختلف به منظور ایجاد همگرایی در سیاست‌ها ضروری است. توجه به ساختار خاص بخش دفاع جمهوری اسلامی ایران و تدوین الگوی بومی بر مبنای عدالت‌محوری می‌تواند منجر به حرکت توأم با بهبود مستمر باشد. در این مسیر پر پیچ و خم، توکل بر خدای متعال، آینده‌ای پرامید را رقم خواهد ساخت و در سایه تلاش خستگی‌ناپذیر، پیشرفت به گفتمان اساسی بخش دفاع در سازمان‌ها و لایه‌های مختلف تبدیل و منجر به خوداتکایی و خودکفایی کشور در سایه اخلاق مداری و سرمایه اجتماعی روزافزون، خواهد بود.

واژه‌های کلیدی:

فرماندهی معظم کل قوا^(مذله‌العالی)، فرهنگ دفاعی آینده‌نگر، الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، توسعه علم و فناوری.

۱. استادیار دانشگاه افسری امام علی (ع)

۲. استادیار دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا

* نویسنده مسئول:

مقدمه

پیشرفت را می‌توان برنامه‌ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست، برنامه‌ای که نیازمند تدوین اصولی و اجرای دقیق است و یکی از اولویت‌های مهم سیاست‌گذاری در سال‌های پس از جنگ جهانی دوم، در بیشتر کشورها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه بوده است (سیف‌الدین و رهبر، ۱۳۹۲: ۵۴). با توجه به تفاوت جوامع مختلف در وضعیت موجود و با عنایت به این نکته که وضعیت مطلوب هر جامعه، متناسب با مبانی معرفتی، فرهنگی، فلسفی، اخلاقی و ایدئولوژیک آن جامعه، تعریف می‌شود، می‌توان ادعا کرد که وضعیت مطلوب جوامع مختلف با یکدیگر متفاوت است. به عبارت دیگر، پیشرفت، یک معنای جهانشمول و همه‌جا صادق، ندارد و شرایط فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، ارزشی و در یک کلام، شرایط زمانی و مکانی، در آن مؤثر است. برابر موارد مطرح در اقتصاد تکاملی^۱ همچون اصل وابستگی به مسیر^۲ (فراگردهای وابسته به مسیر حرکت گذشته، پدیده‌هایی هستند که نتایج و دستاوردهای آنها فقط به عنوان جزئی از یک فراگرد تاریخی قابل درک هستند، دستاوردها و نتایجی که ضرورتاً بهینه نیستند) (Magnusson and Ottosson, 1997:112)، پسینی بودن مطالعات^۳ (فهم چگونگی تکامل سیستم‌ها باید مورد توجه قرارگیرد نه آینده‌نگری در مورد آنها)، عقلانیت محدود^۴ (مسیر توسعه مقید به زمینه‌های اقتصادی، تاریخی، اجتماعی و نهادی هر جامعه است)؛ توسعه و پیشرفت هر کشور نیازمندی‌ها و شرایط خاص خود را اقتضا می‌کند. هر ملتی، تاریخچه خاص خود را دارد و نهادها و ساختارهای خاص هر ملت، به سیستم ملی خود، یک شخصیت متمایز می‌دهد (Lundvall et al., 2008:43). بنابراین، در چارچوب مکتب اقتصاد تکامل‌گرا، قوانین علمی عمومی نیستند و میزان گسترش دامنه مصادیق آن کاملاً به زمینه و بستر تعامل نهادها و بازیگران بستگی دارد (عبدی و توکلی، ۱۳۹۵: ۱۹۳). به عبارت دیگر، روایت تاریخی از تکامل نظریات، بر زمان‌مند بودن و مکان‌مند بودن نظریه‌ها و تاثیر خصوصیات بستر بر نحوه شکل‌گیری و ساختار آنها، تاکید دارد (قانع‌راد و موسوی، ۱۳۸۷: ۷۹). بر همین اساس، الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به طور خاص مورد تاکید و توجه معظم‌له قرار گرفته است.

1. Revolutionary Economy

2. Path Dependency

3. Ex-Post

4. Bounded Rationality

از طرف دیگر، دو موضوع دفاع و امنیت از بسترها و پیشران‌های پیشرفت اسلامی-ایرانی هستند. در این امتداد، تاکید بر خودکفایی کشور در سامانه‌ها، کالاها و خدمات اولویت‌دار دفاعی و امنیتی توأم با بهسازی تجهیزات موجود و افزایش قابلیت و کارایی آن، ممنوعیت تامین نیازهای دفاعی و امنیتی از خارج کشور مگر در حد ضرورت، برون‌سپاری و جلب مشارکت سایر بخش‌ها اعم از دولتی و غیردولتی در تامین نیازهای نیروهای مسلح با رعایت ملاحظات امنیتی و حفاظتی، جذب، توانمندسازی و به کارگیری نیروهای مستعد و نخبه با فراهم نمودن زمینه‌های رشد و تقویت آنان برای ارتقاء قابلیت‌های توسعه فناوری‌های دفاعی و امنیتی مورد نیاز کشور، برقراری ارتباط و همکاری با دیگر کشورها در زمینه‌های علمی، تولیدی و تجاری کالاها و خدمات دفاعی و امنیتی برای دستیابی به اهداف سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی و مقرون به صرفه‌سازی مسیر توسعه صنایع و فناوری‌های دفاعی و امنیتی کشور و ایجاد هم‌افزایی در فناوری‌های مورد نیاز از جمله سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی ابلاغی در اواخر سال ۱۳۹۱ هستند. همان‌طور که در این سیاست‌ها مبرهن است، یکی از الزامات اساسی و پیش‌فرض‌های الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در بخش دفاع، تمرکز بر افق چشم‌انداز با محوریت فرهنگ دفاعی آینده‌نگر است که بتواند بستر مناسب برای "توسعه و تعمیق فرهنگ خودباوری، خودکفایی، نوآوری و خلاقیت در تمام سطوح و ابعاد دفاعی و امنیتی" را فراهم سازد. بر این اساس در این مقاله، ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر در راستای الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت مورد توجه قرار خواهد گرفت.

مرور مبانی نظری پژوهش

الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت

الگو؛ مدل، طرح، معرفی یا تشریحی است که برای نشان دادن هدف اصلی یا کارکرد یک موضوع، سیستم یا مفهوم در نظر گرفته شده است. تدوین الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت از ابعاد گوناگون، یک اتفاق نیک، مهم و بی‌سابقه در امر برنامه‌ریزی توسعه در کشور محسوب می‌شود (قاضی‌زاده، ۱۳۸۹: ۴۲). الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت به دنبال تبیین اهداف و راهبردهای پیشرفت بر اساس احکام و آموزه‌های اسلامی و مطابق با شرایط ایران است (ساعد، ۱۳۹۰: ۶۴). از طرف دیگر، مفهوم پیشرفت عبارت است از فراگرد حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب (خوش‌چهره و حبیبی، ۱۳۹۱: ۲۳۱). بر این اساس، الگوی پیشرفت باید

مشمتمل بر سه امر باشد: الف) تحلیل وضعیت موجود ب) تبیین وضعیت مطلوب ج) راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب. علاوه بر این، پیشرفت در بخش دفاع باید با رویکرد دفاع همه‌جانبه باشد (کیوان حسینی و جمعه‌زاده، ۱۳۹۰: ۶). الگوی اسلامی پیشرفت، الگویی است که مبتنی بر مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی می‌باشد. همراهی الگوی اسلامی پیشرفت و ایرانی بودن، بر این نکته تاکید دارد که فکر و ابتکار ایرانی این الگو را به دست آورده است. اسلام در اختیار ملت‌های دیگر هم بود، ولی این ملت ما بوده که توانسته است یا می‌تواند این الگو را تهیه و فراهم کند. نتیجه اینکه الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، یعنی شکل‌گیری جریان مسلط فکری که یک الگوی نظری با کارکرد هنجاری است؛ یعنی ساختاری است که به توضیح نظریه اسلامی- ایرانی پیشرفت می‌پردازد، زیرا فرهنگ و تمدن در هر جامعه‌ی رو به پیشرفت و حرکت، از مواضع و موضوعات اصلی تغییر هستند (امامی، ۱۳۹۲: ۹۱).

با توجه به موارد مذکور، قبل از طراحی و تدوین الگوی پیشرفت، لازم است خصوصیات که انتظار می‌رود این الگو از آنها برخوردار باشد، مشخص، تعریف و احصاء شود و بنا به تعریف و ویژگی‌های مورد انتظار و رویکرد منتخب، طراحی الگو صورت گیرد. علاوه بر این‌ها، برای الگوسازی، نیاز به ایجاد چارچوب مشخص در قالب مدل و نقشه‌هایی برای طراحی الگو است و در نهایت، برخورداری از روش کار و ابزار مورد نیاز، از ضروریات لازم برای الگو می‌باشد، لذا جایگاه و نقش مبانی فکری در طراحی الگوی پیشرفت، واضح و در عین حال، اساسی است، زیرا الگوهای پیشرفت ملی که در قالب سندهایی ارائه می‌شوند، می‌توانند به عنوان اسناد بالادستی مطرح شوند (آقاجانی و عسگری، ۱۳۸۹: ۱۸۲).

بر این اساس، پژوهش‌های قبلی به بررسی مبحث الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت از دیدگاه‌های مختلف پرداخته‌اند (خلوصی، ۱۳۹۱: ۴۷؛ عبدی و طاهری، ۱۳۹۴: ۴۵، عبدی و خداداد حسینی، ۱۳۹۴: ۳۲). پژوهش حاضر به تبیین ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر در بخش دفاع در راستای الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت و بر اساس تدابیر مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا^(مدظله‌العالی) می‌پردازد.

روش‌شناسی پژوهش

با توجه به خلاء مبانی نظری در رابطه با فرهنگ دفاعی آینده‌نگر و الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، این مطالعه از نظر هدف، اکتشافی و به دنبال ایجاد دانش و درک بهتر از پدیده مورد

بررسی است. بر این اساس، اجرای پژوهش به منظور پاسخ به این سوال است که ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر در بخش دفاع بر اساس تدابیر مقام معظم رهبری و فرماندهی کل قوا (مدظله‌العالی) کدامند. بنابراین، با بررسی اسناد و مدارک موجود و با تحلیل محتوای بیانات معظم‌له مندرج در سایت اطلاع‌رسانی معظم‌له^۱ به شناسایی و تبیین این مهم پرداخته شده است. رویکرد این پژوهش، استقرایی و نحوه انجام آن، کیفی است. پژوهش‌های کیفی برای کمک به پژوهش‌گر، به منظور درک افراد انسانی و بسترهای اجتماعی و فرهنگی که انسان‌ها در آن زندگی می‌کنند، شکل گرفته‌اند (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۸۶: ۹۲)، زیرا این پدیده‌ها با پژوهش‌های کیفی و مطالعات موردی عمیق، بهتر قابل درک و بررسی هستند (Fitjar and Rodríguez-Pose, 2013:67). با توجه به ماهیت پژوهش از راهبرد تئوری داده‌بنیاد استفاده شده است که هدف عمده آن، تبیین یک پدیده از طریق مشخص کردن عناصر کلیدی آن پدیده است (Strauss & Corbin, 1992:76). از آنجا که در این روش، تئوری ایجاد شده به داده‌ها بسیار نزدیک است، می‌تواند توصیف بهتری از پدیده مورد نظر ارائه داده، پیچیدگی‌های موجود در پدیده را بهتر بازنمایی کرده و در تبیین و پیش‌بینی پدیده، نسبت به تئوری‌های موجود، کارایی بیشتری داشته باشد. فراگرد تجزیه و تحلیل در تئوری‌سازی با کدگذاری داده‌ها آغاز می‌شود. کدگذاری به مفهوم فراگرد ایجاد کدها برای تشریح مفاهیم، ویژگی‌ها و پیام‌های موجود در بخش‌های معینی از داده‌ها می‌باشد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

تحلیل داده‌ها بر اساس روش پژوهش و با استفاده از نرم افزار MAXQDA نسخه ۱۲ صورت پذیرفت. دو سطح اصلی این نرم افزار شامل سطح متنی^۲ و سطح مفهومی^۳ است. در سطح متنی، مواردی همچون تقسیم‌بندی فایل داده‌ها، کدگذاری متن، تصویرها، صداها و غیره انجام و روی آن‌ها یادداشت نوشته می‌شود. در سطح مفهومی روی مدل‌سازی متمرکز می‌شود. در این مرحله ایجاد ۷۱۹ خط کد در مرحله کدگذاری باز، تولید حدود ۱۸۳ یادداشت و استفاده از آنها در مراحل بعد و تولید ۱۱۲۱ جزء مرتبط، ۷۰ بعد و ۱۳ مضمون (تم) صورت گرفت.

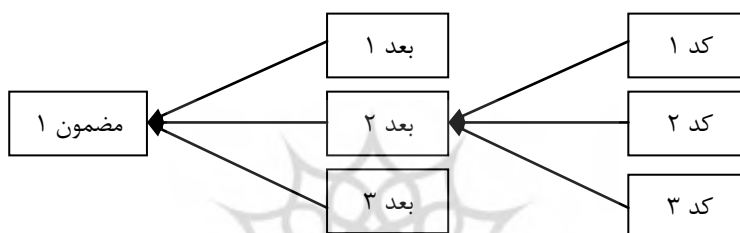
1. www.Khamenei.ir

2. Contextual

3. Conceptual

گام اول: کدگذاری باز

کدگذاری باز اشاره به بخشی از تحلیل دارد که با عنوان‌گذاری و مقوله‌بندی پدیده، آن طور که داده‌ها نشان داده‌اند سروکار دارد و نیازمند پرسیدن سوالات و انجام مقایسه‌ها است. محصول عنوان‌گذاری، "مفاهیم" یعنی ارکان اصلی در ساختن تئوری داده‌بنیاد هستند. در مرحله بعد، خود مفاهیم بر اساس شباهت‌هایشان مورد طبقه‌بندی قرار می‌گیرند که به این کار، مقوله‌پردازی گفته می‌شود و "مقولات" یا "ابعاد" قابل توجه، مشخص می‌شوند. مضامین، از کنار هم قرار گرفتن ابعاد مرتبط ایجاد می‌شوند. نحوه کدگذاری (تعیین مفاهیم)، تعیین مقولات (ابعاد) و مضامین مختلف به زبان ساده در قالب شکل (۱) مطرح شده است:

شکل (۱) نحوه کدگذاری و تعیین ابعاد و مضامین مرتبط با پدیده مورد بررسی در تئوری داده‌بنیاد

نتایج فرایند کدگذاری باز این تحقیق در قالب ابعاد و مضامین استخراج شده از مفاهیم در جدول (۱) ذکر شده است. به منظور جلوگیری از طولانی شدن حجم مقاله، صرفاً تعداد مفاهیم احصاء شده، بیان شده و نمونه‌ای از مصادیق مرتبط در بیانات جهت آشنایی مخاطبان گرامی ارائه شده است.

جدول (۱) نتایج کدگذاری باز

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط
بومی‌سازی (نگاه درون‌زا)	انتخاب هدفمند کلمه پیشرفت	۲۲	اولاً کلمه «پیشرفت» را ما با دقت انتخاب کردیم؛ تعمداً نخواستیم کلمه «توسعه» را به کار ببریم... ^۱
	خودکفایی علمی و بومی‌سازی دانش	۳۴	روی پای خود ایستادن، آن وقتی تحقق پیدا خواهد کرد که علم از درون خود ما بجوشد. ^۲
	توجه به نسخه‌های بومی پیشرفت	۴۵	نسخه‌های پیشرفت و نسخه‌های غربی و بیگانه، بعضاً حتی خائنانه است. ^۳

۱. بیانات/ سال ۱۳۸۹/ (۱۰/ ۰۹/ ۱۳۸۹) در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت.

۲. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۲۹/ ۰۹/ ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با جمع کثیری از دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های علمیه.

۳. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط	
			اساس تحول باید بر «ملاحظه عناصر اصلی هویت ملی» قرار داده شود. ^۱	
			تقلید، رایج شدن و پیشرفت تقلید، پیشرفت نیست. ^۲	
	بومی‌سازی علوم انسانی	۱۷	ما در زمینه علوم انسانی، کار بومی، تحقیقات اسلامی چقدر داریم؟ ^۳	
عدالت محوری	الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت هم ردیف با عدالت	۱۵	یک نشست مربوط به الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت بود، یک نشست هم مربوط به عدالت بود؛ که اگر چه دو موضوع جداگانه هستند، اما در طول همدند. ^۴	
			۳۳	در این برنامه توجه کنند که هدف اصلی، کمک به طبقات محروم جامعه باشد. این، چیزی است که ما را به «عدالت اجتماعی» نزدیک می‌کند. ^۵
				نتوانسته‌اند تبعیض را برطرف و عدالت اجتماعی را برقرار کنند. ^۶
			فلسفه وجودی ما، عدالت است. ^۷	
	وحدت‌آفرینی در مشکلات و چالش‌ها	۳۹	ملت ما در این امتحان بزرگ، عکس این مطلب را ثابت کرد و از آن حادثه‌یی که عامل ویرانی به حساب می‌آید، در جهت ثبات و وحدت و پیشرفت استفاده کرد. ^۸	
	وحدت کلمه	۲۱	إنشاء الله بایستی وحدت کلمه از بین نرود. وحدت کلمه ملت، رمز پیشرفت و آسیب‌ناپذیری است. ^۹	
آینده‌نگری و امید به آینده	قدردان فرصت‌ها بودن	۳۶	می‌توانید از بن دندان و با اعتقاد راسخ احساس کنید و باور نمایید که برای مردمتان، به پیشرفت علمی کشورتان کمک می‌کنید. ^{۱۰}	
			آن چیزی که مورد نظر ماست، جز در بلندمدت و با یک نگاه خوش‌بینانه در میان‌مدت، به دست نخواهد آمد؛ این یک کار طولانی است. ^{۱۱}	

^۱ .بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

^۲ .بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

^۳ .بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۰۶/۰۸.

^۴ .بیانات/ سال ۱۳۸۹ / (۱۰ / ۱۰۹ / ۱۳۸۹) در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت.

^۵ .بیانات/ سال ۱۳۷۲ / (۰۱ / ۱۳۷۲) پیام نوروزی به مناسبت حلول سال ۱۳۷۲.

^۶ .بیانات/ سال ۱۳۷۴ / (۲۹ / ۱۳۷۴) در دیدار کارگزاران، در روز «عید مبعث».

^۷ .بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۰۳/۲۹.

^۸ .بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۳۰ / ۱۳۶۸) سخنرانی در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و اقشار مختلف مردم آذربایجان.

^۹ .بیانات/ سال ۱۳۷۰ / (۱۲ / ۱۳۷۰) بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری.

^{۱۰} .بیانات/ سال ۱۳۶۹ / (۰۸ / ۱۳۶۹) بیانات در دیدار با وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و رؤسای دانشگاه‌های

علوم پزشکی.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط
	نگاه بلندمدت به آینده نظام اسلامی	۲۲	ما بحث آینده بلندمدت نظام اسلامی را می‌کنیم. شما در ذهن‌تان چهل سال بعد را تصویر کنید ... ^۲ .
			فضای کلاس را، فضای محیط درس و دانشگاه را فضای امید کنید؛ امید به آینده ^۳ .
تلاش و پشتکار	محوریت علم و کار	۱۸	به تحقیق و علم و کار و پیشرفت اهمیت دادند و زندگی شخصی را محور قرار ندادند؛ بلکه آن را در حاشیه گذاشتند ^۴ .
	بهبود مستمر	۳۵	ما هنوز در اوایل راهیم. ما برای پیاده کردن اسلام، کار زیادی پیش‌روی خود داریم ^۵ .
	اتکا بر خود	۵۶	خدای متعال پسرقت را نصیب هیچ کشوری نمی‌کند، مگر خودشان به دست خودشان بکنند ^۶ .
	ثبات قدم	۴۲	با همان انگیزه و با همان تلاشی که در آغاز ورودشان به عرصه خدمت‌گزاری داشتند، کار بکنند ^۷ .
سیاست علم، فناوری و نوآوری	اولویت‌بندی	۱۹	تقسیم علوم و پیدا کردن اولویت‌ها... این‌ها مسائل کاری و فنی شماسست که به آن واقف‌تر هستید ^۸ ... تحقیقات موازی و غیر لازم نباید باشد ^۹ .
	اهمیت توأمان علم و کار	۱۶	کشور، هم به علم و هم به کار احتیاج دارد. خدای متعال هم، هر دوی این‌ها را حسنه قرار داده و برای آن‌ها اجر و ثواب معین کرده است ^{۱۱} .
	پیشرفت علمی جامع و متوازن	۳۲	پیشرفت علم، برطرف‌کننده نابسامانی‌های زندگی بشر نشد و نمی‌توانست بشود ^{۱۰} .

۱. بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۰۶/۰۸.

۲. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۲۲/۰۳/۱۳۶۸) سخنرانی در مراسم بیعت طلاب، فضلا و اساتید حوزه علمیه قم و روحانیون بیست کشور جهان.

۳. بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۰۶/۰۸.

۴. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/۰۹/۱۳۶۹) بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی.

۵. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/۰۱/۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با فضلا، طلاب و اقشار مختلف مردم قم.

۶. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

۷. بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۸۳/۰۶/۰۴.

۸. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۲۵/۱۰/۱۳۷۰) بیانات در دیدار با وزیر، معاونان، مشاوران و مدیران کل وزارت آموزش و پرورش.

۹. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

۱۰. بیانات در دیدار رئیس‌جمهور و اعضای هیأت دولت، ۱۳۸۳/۰۶/۰۴.

۱۱. بیانات/ سال ۱۳۷۴/ (۱۳/۰۲/۱۳۷۴) بیانات در دیدار کارگران، فرهنگیان نمونه و کارکنان بنیاد مسکن.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط
سیاست علم، فناوری و نوآوری	اولویت‌بندی توسعه علمی	۲۲	علم، مثل درختی است که یکی از موجبات رشد آن، هرس کردن و چیدن زواید آن است. ^۱
	جهاد علمی	۲۸	اصل پنجم، جهاد علمی است. ^۲
	علم در کنار اخلاق	۱۷	علم باید در کنار اخلاق، و پیشرفت صنعتی و علمی و مادی در کنار رشد اخلاقی باشد. توجه به خدا هم مایه‌ی اصلی رشد اخلاقی به حساب می‌آید. ^۳
	پیشرفت توأمان علمی و معنوی	۱۱	خیال نکنید که اسلام طرفدار این است که همه چیز منحصر بشود در مسائل روحی و معنوی و نظر به مادیات نباشد! نه! اسلام، انزوا از دنیا را، به صورتی بسیار روشن رد کرده است. ^۴
	پیشرفت و تطوّر علمی	۱۹	نکته بعدی، که آن هم اصل دوم در حوزه‌هاست، مسأله پیشرفت و تطوّر علمی و به روز بودن علمی است. ^۵
	جهت‌گیری درست در پیشرفت علمی	۲۲	اگر از نظر جهت‌گیری زندگی، بینشی که انسان به آن احتیاج دارد، نباشد، این ابزار برای بشر لازم نیست؛ بلکه مضر است! ^۶
	روحیه دانش‌دوستی	۱۸	روحیه دانش‌دوستی، جزو تربیت‌های اسلامی است. ^۷
	مدیریت تحقیقات	۲۳	مسئله مدیریت تحقیقات، جزو چیزهای بسیار اساسی است. ^۸
	نظریه‌پردازی	۳۲	برای اینکه ما بتوانیم نسخه درست پیشرفت را پیدا کنیم، چه لازم داریم؟ بحث نظری! ^۹
	هدفمندی پژوهش‌ها	۵۶	پژوهش اولاً مورد اهتمام قرار بگیرد، ثانیاً سمت و سوی پرداختن به نیازهای کشور را پیدا کند! ^{۱۰}
سرمایه اجتماعی	مشارکت مردمی	۳۷	باید احاد ملت در خط اسلام و پشت سر علمای متعهد و در جهت سازندگی کشور حرکت کنند! ^{۱۱}
	وحدت‌آفرینی الگو	۲۶	باید بیش از گذشته، «وحدت» را برای اسلام و پیشرفت به سمت هدفهای اسلامی و سازندگی کشور رعایت کرد! ^{۱۲}

۱. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۲۴/ ۱۱/ ۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران.
۲. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۰۲/ ۱۲/ ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با جمع کثیری از علما، مدرسان، فضلا و طلاب حوزه.
۳. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۰۳/۲۹.
۴. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۰۱/ ۰۸/ ۱۳۷۰) سخنرانی در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و جانبازان و اقشار مختلف مردم.
۵. بیانات/ سال ۱۳۷۲/ (۲۴/ ۰۹/ ۱۳۷۲) بیانات در دیدار دانشجویان، به مناسبت «روز وحدت حوزه و دانشگاه».
۶. بیانات/ سال ۱۳۷۳/ (۲۰/ ۰۶/ ۱۳۷۳) بیانات در شروع درس «خارج فقه».
۷. بیانات/ سال ۱۳۷۲/ (۲۴/ ۰۹/ ۱۳۷۲) بیانات در دیدار دانشجویان، به مناسبت «روز وحدت حوزه و دانشگاه».
۸. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۲۵/ ۱۰/ ۱۳۷۰) بیانات در دیدار با وزیر، معاونان، مشاوران و مدیران کل وزارت آموزش و پرورش.
۹. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.
۱۰. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.
۱۱. بیانات در دیدار اساتید دانشگاه‌ها، ۱۳۸۸/۰۶/۰۸.
۱۲. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۳۰/ ۰۳/ ۱۳۶۸) سخنرانی در مراسم بیعت روحانیون، مسئولان و اقشار مختلف مردم آذربایجان.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط	
توکل	اعتماد سازی	۳۷	مردم هستند که پشتیبان واقعی نظامند؛ این پشتیبانی، متوقف به اعتماد است و این اعتماد هم باید باقی بماند. ^۲	
	استعانت از خداوند	۵۹	البته از خدا هم باید کمک گرفت. ^۳	
	جلب رضای خدا	۶۱	هدف نهایی ... جلب رضای خدا و ادای تکلیف است. ^۴	
	نترسیدن از غیرخدا	۱۷	از قلدران و زورگویان و قذازهبندان و سرگردنه‌بگیران بین‌المللی نترسد. ^۵	
نگاه سیستمی و جامع	پیشرفت نظام‌مند	۲۲	دنیا و آخرت، رفاه و آرمان، باهم و در کنار هم قابل پیشرفت است. ^۶	
	ترجیح مسایل عمومی	۲۸	من، امروز هم به آحاد ملت عزیزمان می‌گویم که مسائل کشور و انقلاب را بر مسائل و نیازهای شخصی خود ترجیح بدهند. ^۷	
	عدم جدایی دین از علم	۳۱	علت عمده این مسئله، جدایی دین از علم در کشور ما بود. ^۸	
	محوریت علم	۲۸	به تحقیق و علم و کار و پیشرفت اهمیت دادند. ^۹	
	استفاده از ظرفیت‌ها و استعدادها	۲۳	استعدادها را جستجو کنید و آن‌ها را به جوشش و درخشش در بیاورید. ^{۱۰}	
	پیشرفت اقتصادی و شکوفایی اخلاقی	۱۹	اسلام می‌خواهد هم ایمان و معنویت، هم پیشرفت اقتصادی و هم شکوفایی اخلاقی و معنوی در جامعه باشد. ^{۱۱}	
	علم و اخلاق	۲۳	علم باید در کنار اخلاق، و پیشرفت صنعتی و علمی و مادی در کنار رشد اخلاقی باشد. ^{۱۲}	

۱. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۱۳/۰۴/۱۳۶۸) سخنرانی در مراسم بیعت اقشار مختلف مردم کرد.

۲. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۱۲/۱۲/۱۳۷۰) بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری.

۳. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۰۳/۰۴/۱۳۶۸) سخنرانی در مراسم بیعت گروهی از رزمندگان سپاه پاسداران و روحانیون.

۴. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۰۵/۱۲/۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با فرماندهان یگان‌های عمده‌ی عملیاتی نیروی زمینی و هوانپروز

۵. بیانات/ سال ۱۳۷۳/ (۲۸/۰۲/۱۳۷۳) بیانات در دیدار قشرهای گوناگون مردم از شهرهای مختلف.

۶. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۰۸/۰۶/۱۳۶۸) بیانات در دیدار با حجة الاسلام هاشمی رفسنجانی رئیس‌جمهور و هیئت وزیران.

۷. بیانات/ سال ۱۳۶۸/ (۰۳/۰۸/۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با ائمه جمعه، علما، مسئولان و اقشار مختلف مردم

۸. بیانات / سال ۱۳۶۸/ (۲۹/۰۹/۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با جمع کثیری از دانشگاهیان و طلاب حوزه‌های علمیه.

۹. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/۰۹/۱۳۶۹) بیانات در دیدار با اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی.

۱۰. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/۱۱/۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با جمعی از پرسنل نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی.

۱۱. بیانات/ سال ۱۳۷۴/ (۲۲/۰۷/۱۳۷۴) بیانات در اولین روز ورود به ساری.

۱۲. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۰۱/۰۸/۱۳۷۰) سخنرانی در دیدار با گروهی از خانواده‌های شهدا و جانبازان و اقشار مختلف مردم.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط
	نگاه سیستمی به پیشرفت	۴۵	قرآن وعده پیشرفت و موفقیت در همه ابعاد زندگی داده است و دنیا و آخرت ملت را آباد می‌کند. ^۱
			تعیین الگوی پیشرفت هم لازم است. الگوی پیشرفت چیست؟ ما باید این را مشخص کنیم. ^۲
			وفور تولیدات، وفور صادرات، افزایش بهره‌وری، ارتقاء سطح سواد، ارتقاء خدمات شهروندی. ^۳
			سیاست‌گذاری تولیدمحور، فرهنگ‌سازی برای مصرف تولید داخلی، ارتقاء کیفیت تولیدات داخلی، نوسازی و ابتکار در ماشین‌ها. ^۴
بهبود مستمر	پیشرفت مستمر مسئولین پیشرفت فردی بهبود مستمر جامعه تلاش روزافزون آموزش بالندگی بهبود مستمر تعهد عمومی	۲۴ ۱۷ ۳۲ ۱۴ ۲۷ ۱۹ ۲۳ ۳۱	بخش مهمی از پیروزی‌های ما، ناشی از روحیات شخص امام (ره) است که دائماً در حال پیشرفت و تحول و تکامل بودند. ^۵
			مؤمن لحظه به لحظه در حال پیشرفت می‌باشد. ^۶
			روز به روز در جامعه پیشرفت خواهیم کرد. ^۷
			ما هنوز در اوایل راهیم. ^۸
			مطلب اول قضیه آموزش است. ^۹
			بالندگی به معنای پیشرفت و یک‌قدم جلو رفتن است. ^{۱۰}
			به طور دائم در حال تحول و پیشرفت باشد. ^{۱۱}
			همه مردم خودشان را متعهد بدانند. ^{۱۲}
گفتمان سازی	فرهنگ‌سازی وحدت کلمه گفتمان‌سازی	۵۴ ۵۹ ۴۱	یکی دیگر از کارها، رسیدگی به مسائل فرهنگی است. ^{۱۳}
			وحدت کلمه ملت، رمز پیشرفت و آسیب‌ناپذیری است. ^{۱۴}
			یک فرهنگ و یک گفتمان. ^{۱۵}

۱. بیانات/ سال ۱۳۷۳ / (۰۴ / ۰۶ / ۱۳۷۳) بیانات در دیدار کارگزاران و مسئولان نظام و مهمانان کنفرانس وحدت اسلامی.

۲. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

۳. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.

۴. بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۰۲/۱۰.

۵. بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۲۶ / ۰۷ / ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با جمعی از علماء ائمه جمعه و جماعات.

۶. بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۲۶ / ۰۷ / ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با جمعی از علماء ائمه جمعه و جماعات.

۷. بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۲۸ / ۰۷ / ۱۳۶۸) خطبه‌های نماز جمعه تهران.

۸. بیانات/ سال ۱۳۶۹ / (۱۹ / ۱۰ / ۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با فضلا، طلاب و اقشار مختلف مردم قم.

۹. بیانات/ سال ۱۳۷۰ / (۲۱ / ۰۲ / ۱۳۷۰) سخنرانی در دیدار با مسئولان نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.

۱۰. بیانات/ سال ۱۳۷۴ / (۱۳ / ۰۹ / ۱۳۷۴) سخنان رهبر انقلاب در دیدار با جمعی از نخبگان حوزه علمیه قم.

۱۱. بیانات در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی، ۱۳۸۹/۰۹/۱۰.

۱۲. بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۰۳ / ۰۸ / ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با ائمه جمعه، علماء، مسئولان و اقشار مختلف مردم.

۱۳. بیانات/ سال ۱۳۶۸ / (۱۲ / ۱۰ / ۱۳۶۸) سخنرانی در دیدار با اعضای جامعه‌ی اسلامی فرهنگیان.

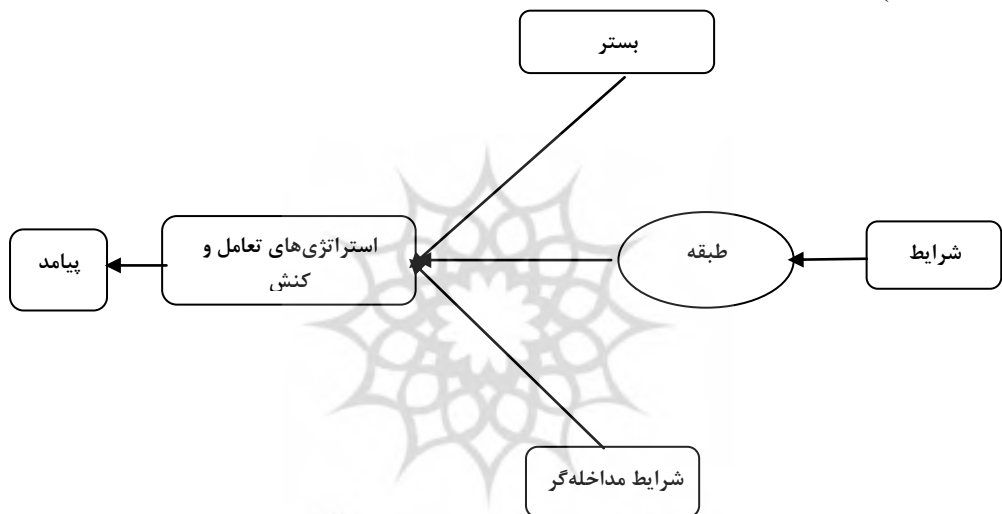
۱۴. بیانات/ سال ۱۳۷۰ / (۱۲ / ۱۲ / ۱۳۷۰) بیانات در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری.

مضامین	ابعاد (مقوله‌ها)	تعداد کدها	نمونه‌ای از بیانات مرتبط	
خوداتکایی و خودکفایی	انکا به توانمندی‌های داخلی	۵۸	یک ملت باید بداند که تنها خود اوست که می‌تواند نیازهای خودش را بفهمد و آن را برطرف کند. ^۱	
	خودکفایی	۴۸	کشور در مسائل حیاتی و اساسی باید خودکفا باشد. ^۲	
	عدم وابستگی	۴۶	وابسته شدن و غربی شدن را پیشرفت نمی‌دانیم. ^۳	
			یکی از بزرگترین نعم الهی، امید و اعتماد به نفس مردم هست. ^۴	
	خوداتکایی اقتصادی	۵۳	تا یک کشور اقتصاد خود را قوی نکند، پایدار نکند نمی‌تواند از لحاظ سیاسی و فرهنگی و غیره تأثیرگذار باشد. ^۵	
اخلاق مداری	ثبات قدم	۳۳	راه انقلاب احتیاج دارد به عزم، به ایمان، به ثبات قدم. ^۶	
	دوری از تکبر و خود بزرگ‌بینی	۴۲	بزرگترین مانع و بدترین درد و بیماری در راه تکامل بشری، ... خود را برتر از دیگران مشاهده کردن است. ^۷	
	تقوا	۴۳	هر چه پیروزی و پیشرفت بوده است، ناشی از تقوا بوده است. ^۸	
			اگر ملتی با تقوا بود، راه پیشرفت را ادامه خواهد داد. ^۹	
	دوری از حرام	۲۶	عالمی که حرص به دنیا داشته باشد، مردود است. ^{۱۰}	
	توانمندسازی مدیریتی	موقعیت‌شناسی	۴۳	تصمیم‌گیری‌های بیجا و شناختن تکلیف لحظه‌هاست. ^{۱۱}
		نیروی انسانی	۴۶	نیروی انسانی در هر کشوری، اساس پیشرفت است. ^{۱۲}
		تصمیم‌گیری عقلایی	۲۳	تصمیم بگیرد: عاقلانه، خونسردانه، با تسلط بر جوانب امر. ^{۱۳}
		برنامه‌ریزی	۵۴	واقعاً برنامه‌ریزی گردد و طبق برنامه‌ریزی، کار بشود. ^{۱۴}
		باور به اهداف	۳۴	باور نمایید که به پیشرفت علمی کشورتان کمک می‌کنید. ^{۱۵}
نگرش‌ها و مهارت‌ها		۲۳	مسئله تقویت مهارت‌ها در محیط کار، مسئله نگرش‌های درست مدیریتی، مسئله توانمندسازی نیروی کار. ^{۱۶}	

۱. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۲۵/ ۱۰/ ۱۳۷۰) بیانات در دیدار با وزیر، معاونان، مشاوران و مدیران کل وزارت آموزش و پرورش.
۲. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۱۳/ ۰۹/ ۱۳۷۰) سخنرانی در دیدار با جمعی از خانواده‌های شهدا و اقشار مختلف مردم.
۳. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.
۴. بیانات در دیدار دانشگاهیان سمنان ۱۳۸۵/۰۸/۱۸.
۵. بیانات در دیدار مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۰۳/۲۹.
۶. بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۰۲/۱۰.
۷. بیانات در مراسم نوزدهمین سالگرد ارتحال حضرت امام خمینی (ره)، ۱۳۸۷/۰۳/۱۴.
۸. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۳۰/ ۰۱/ ۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با اقشار مختلف مردم (روز بیست و سوم ماه مبارک رمضان).
۹. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/ ۱۱/ ۱۳۶۹) خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران.
۱۰. بیانات/ سال ۱۳۷۲/ (۲۹/ ۱۱/ ۱۳۷۲) بیانات در خطبه‌های نماز جمعه در دانشگاه تهران.
۱۱. بیانات/ سال ۱۳۷۱/ (۲۵/ ۱۱/ ۱۳۷۱) بیانات در دیدار ائمه‌ی جماعات و روحانیون و مبلغین، در ماه مبارک رمضان.
۱۲. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۱۹/ ۱۱/ ۱۳۶۹) سخنرانی در دیدار با جمعی از پرسنل نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی.
۱۳. بیانات/ سال ۱۳۷۰/ (۱۳/ ۰۶/ ۱۳۷۰) سخنرانی در دیدار با فرزندان ممتاز شاهد و مدیران و معلمان.
۱۴. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۲۳/ ۰۵/ ۱۳۶۹) بیانات در دیدار با مسئولان وزارت فرهنگ و آموزش عالی و رؤسای دانشگاه‌ها.
۱۵. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۲۹/ ۰۷/ ۱۳۶۹) بیانات در دیدار با اعضای دبیرخانه‌ی مجمع جهانی اهل بیت (ع).
۱۶. بیانات/ سال ۱۳۶۹/ (۰۸/ ۰۱/ ۱۳۶۹) بیانات در دیدار با وزیر بهداشت و درمان و رؤسای دانشگاه‌های علوم پزشکی.

گام دوم: کدگذاری محوری

هدف این مرحله، برقراری رابطه بین ابعاد (مقولات) تولید شده در مرحله کدگذاری باز است. این کار بر اساس یک الگو و سرمشق جامع و کلی موسوم به مدل پارادایم^۲ انجام می‌شود و به نظریه‌پرداز کمک می‌کند تا تئوری فرایند اجتماعی مورد مطالعه را راحت‌تر توسعه دهد (شکل ۲). اساس فرایند ارتباط‌دهی در کدگذاری محوری بر تمرکز و تعیین یک مقوله به عنوان مقوله محوری یا اصلی قرار داشته و سپس سایر مقولات، به عنوان مقولات فرعی، ذیل عناوین مختلف مدل پارادایم به مقوله اصلی ارتباط داده می‌شوند (Strauss & Corbin, 1998:124).

شکل (۲) مدل پارادایم (Strauss & Corbin, 1998:124)

برابر شکل (۲)، بخش‌های مختلف مدل پارادایم عبارتند از:

شرایط علی^۳: این شرایط باعث ایجاد و توسعه پدیده یا مقوله محوری می‌شوند. این شرایط را مجموعه‌ای از مقوله‌ها به همراه ویژگی‌هایشان تشکیل می‌دهند که بیشترین تأثیر را بر شکل‌گیری مقوله محوری دارند.

^۱. بیانات در اجتماع کارگران کارخانجات تولیدی داروپخش، ۱۳۹۱/۰۲/۱۰.

^۲. Paradigm model

^۳. Causal Conditions

طبقه محوری^۱: پدیده یا مقوله محوری عبارت است از ایده (انگاره، تصور) پدیده‌ای که اساس و محور فرایند است. مقوله‌ای که به عنوان مقوله محوری انتخاب می‌شود، باید به قدر کافی انتزاعی بوده و بتوان سایر مقولات اصلی را به آن ربط داد.

بستر^۲: به شرایط خاصی که بر راهبردها تأثیر می‌گذارند بستر گفته می‌شود. تمیز آنها از شرایط علی مشکل است. در برابر شرایط علی که مجموعه‌ای از متغیرهای فعال است، این شرایط را مجموعه‌ای از مفاهیم، مقوله‌ها یا متغیرهای زمینه‌ای تشکیل می‌دهند.

راهبردهای تعامل و کنش^۳: کنش‌ها و برهم‌کنش‌ها بیانگر رفتارها، فعالیت‌ها و تعاملات هدفداری هستند که در پاسخ به مقوله محوری و تحت تأثیر شرایط مداخله‌گر، اتخاذ می‌شوند. شرایط مداخله‌گر^۴: شرایط مداخله‌گر شرایط عامی و ساختاری هستند که مداخله سایر عوامل را تسهیل یا محدود می‌کنند.

پیامد^۵: مقوله‌ای که در رابطه با آن تئوری ارائه شده و نتیجه راهبردهای تعامل و کنش است، پیامد خوانده می‌شود. این مقوله همان عنوانی (نام یا برجسب مفهومی) است که برای چارچوب یا طرح به وجود آمده در نظر گرفته می‌شود.

بعد از تعریف مقوله محوری، با کدگذاری مجدد داده‌ها، انواع شرایط تأثیرگذار بر مقوله محوری (بستر و شرایط مداخله‌گر)، کنش‌ها و برهم‌کنش‌هایی که برای اداره، کنترل یا پاسخ به مقوله محوری به وجود می‌آیند و پیامدهای ناشی از آنها نیز، تعریف می‌شوند. شکل (۳) که حاصل تجزیه و تحلیل مجدد داده‌ها بر اساس مدل پارادایم است، بیانگر نتایج کدگذاری محوری در این پژوهش می‌باشد. همانطور که در شکل نشان داده شده است، در مرحله کدگذاری محوری سعی شد ضمن انتخاب یک مقوله به عنوان مقوله محوری، بر اساس ساختار مدل پارادایم داده‌ها مجدداً مورد پردازش قرار گیرند. به این ترتیب، با توجه به ویژگی‌های فوق که به وسیله استراوس درباره مقوله محوری مطرح شده، مقوله یا بعد «بهبود مستمر» به عنوان مقوله محوری در نظر گرفته شده و سعی شد با استفاده از مقوله‌های تولید شده در مرحله کدگذاری باز و همچنین، داده‌های

1. Central Category

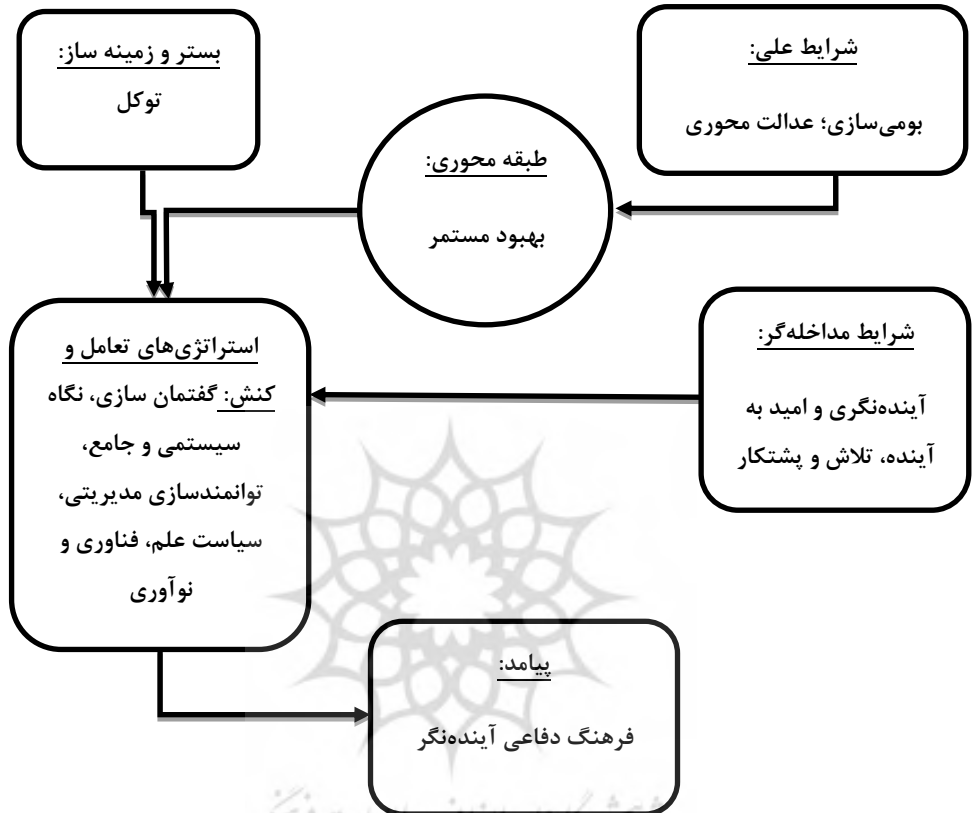
2. Context

3. Actions & Interaction Strategies

4. Intervening Conditions

5. Outcome

جمع‌آوری شده، شرایط علی، شرایط مداخله‌گر، بستر و پیامد برای مقوله محوری تعریف شوند.

شکل (۳) کدگذاری محوری بر اساس مدل پارادایم

گام سوم: کدگذاری انتخابی

هدف نظریه‌پردازی داده بنیاد، تولید نظریه است نه توصیف صرف پدیده. برای این که تحلیل‌ها به نظریه تبدیل شوند مفاهیم باید به طور منظم به یکدیگر ربط یابند. کدگذاری انتخابی مرحله اصلی نظریه‌پردازی است که بر اساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری (که به‌عنوان مراحل مقدماتی و زمینه‌ساز برای تئوری پردازی، مقوله‌ها و روابط مقدماتی را به‌عنوان سازه‌ها و اصول اصلی تئوری در اختیار می‌گذارند)، به تولید تئوری می‌پردازد. به این ترتیب که مقوله محوری را به شکلی نظام‌مند به دیگر مقوله‌ها ربط داده، آن روابط را در چارچوب یک روایت روشن کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه

بیش‌تری نیاز دارند، اصلاح می‌کند. بنابراین، کدگذاری انتخابی، فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود (پالایش) مقوله‌ها است به این ترتیب که محقق با ایجاد یک آهنگ و چیدمان خاص بین مقوله‌ها آن‌ها را برای ارائه و شکل‌دهی یک تئوری (تصویر) تنظیم می‌کند (Creswell, 2004:19). همانطور که اشاره شد، در این مطالعه، استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر بر اساس الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت مورد بررسی و موشکافی قرار گرفت. در مطالعه این پدیده، مقوله‌های نوینی به چشم خورد که بر اساس آن‌ها، جداول کدگذاری باز تنظیم شد؛ سپس در مرحله کدگذاری محوری، بر اساس مدل پارادایم و با محوریت مقوله «بهبود مستمر» به عنوان یک مضمون اصلی، مقوله‌ها توسعه بیش‌تری پیدا کرده و بین آن‌ها و مقوله محوری روابطی ایجاد شد.

قضایای تئوریک^۱ پیشنهادی بر اساس ملاحظات سیاستی استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر قضایای تئوریک، روابط کلی بین طبقه محوری و سایر طبقات را نشان می‌دهند، به شکلی که در نهایت، به نتیجه و پیامد نهایی منجر خواهند شد. قضایا شامل روابط و ساختار مفهومی هستند که در تئوری مطرح در شکل (۳) بیان شده است. از آنجایی که تئوری داده بنیاد، منجر به تولید روابط مفهومی می‌شود، هر یک از قضایای زیر در قالب فرضیه و در پژوهش‌های بعدی قابل بررسی و سنجش هستند:

قضیه ۱: بومی‌سازی و عدالت محوری به عنوان شرایط علی بر طبقه محوری (بهبود مستمر) تاثیرگذار است.

قضیه ۲: بهبود مستمر به عنوان طبقه محوری، بر استراتژی‌های تعامل و کنش (مطرح در قضیه ۵) موثر خواهد بود.

قضیه ۳: آینده‌نگری، امید به آینده و تلاش و پشتکار به عنوان عوامل مداخله‌گر بر استراتژی‌های تعامل و کنش موثر خواهند بود.

قضیه ۴: توکل بر خداوند متعال به عنوان بستر و زمینه‌ساز بر استراتژی‌های تعامل و کنش موثر خواهد بود.

قضیه ۵: الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت پیامد و نتیجه گفتمان‌سازی، نگاه سیستمی و جامع، توانمندسازی مدیریتی و سیاست علم، فناوری و نوآوری است.

قضیه ۶: الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، با محوریت بخش دفاع، با خوداتکایی و خودکفایی، اخلاق‌مداری و سرمایه اجتماعی مشخص می‌شود.

^۱. Theoretical Propositions

نتیجه‌گیری

سیاست‌های کلی خودکفایی دفاعی و امنیتی بر شناخت روند توسعه علم و فناوری و استقرار فرهنگ دفاعی آینده‌نگر اشاره دارد. در این راستا، تاکید بر نوآوری و پشتیبانی از توسعه آنها و تاکید بر خودکفایی کشور در سامانه‌ها، کالاها و خدمات اولویت‌دار دفاعی و امنیتی قابل توجه هستند. همانطور که در این سیاست‌ها مبرهن است، یکی از الزامات اساسی و پیش‌فرض‌های الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در بخش دفاع، فرهنگ دفاعی آینده‌نگر است که بتواند بستر مناسب برای "توسعه و تعمیق فرهنگ خودباوری، خودکفایی، نوآوری و خلاقیت در تمام سطوح و ابعاد دفاعی و امنیتی" را فراهم نماید. توجه به مبانی و اصول اولیه و اساسی در تدوین الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، پرهیز از شتاب‌زدگی و سهل‌اندیشی و اتخاذ نگاه سیستماتیک و عملیاتی به مباحث مختلف به منظور ایجاد همگرایی و همراستایی در سیاست‌ها ضروری است. در این راستا می‌توان به ملاحظات سیاستی قابل توجه در این رابطه توجه نمود. توجه به ویژگی‌های خاص جمهوری اسلامی ایران و تدوین الگوی بومی بر مبنای عدالت‌محوری می‌تواند منجر به حرکت توأم با بهبود مستمر باشد. در این مسیر پرپیچ و خم، توکل بر خدای متعال، آینده‌ای پرامید را رقم خواهد زد و در سایه تلاش و پشتکار خستگی‌ناپذیر، پیشرفت به گفتمان اساسی جامعه در لایه‌های مختلف تبدیل خواهد شد. بر همین اساس، اتخاذ رویکرد جامع و نظام‌مند در حوزه سیاست‌گذاری علم و فناوری، منجر به خوداتکایی و خودکفایی کشور در سایه اخلاق‌مداری و سرمایه اجتماعی روزافزون خواهد بود.

منابع

- آقاجانی، احمد. و عسگری، محمود. (۱۳۸۹). الزام‌های نظری طراحی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در حوزه دفاعی، *فصلنامه راهبرد دفاعی*، سال هشتم، شماره ۳۱.
- امامی، سیدمجید. (۱۳۹۲). از جامعه‌شناسی تاریخی ایران تا نظریه سیاستی پیشرفت (توسعه)؛ نقش پارادایم ماهیت‌گرا در ترسیم الگوی اسلامی-ایرانی هویت ملی، *فصلنامه مطالعات ملی*، سال چهاردهم، شماره ۴.
- بیانات و رهنمودهای مقام معظم رهبری، در دسترس از: www.khamenei.ir.
- خلوصی، محمدحسین. (۱۳۹۱). شاخص مشارکت سیاسی در الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، *فصلنامه معرفت سیاسی*، سال چهارم، شماره دوم، صص ۶۷-۴۵.
- خوش‌چهره، مجید. و حبیبی، نیک‌بخش. (۱۳۹۱). اصول پایه‌ای و عناصر کلیدی الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت از منظر اسناد فرادستی نظام ج.ا.ایران، *فصلنامه راهبرد*، دوره ۲۱، شماره ۶۲، صص ۲۱۹-۲۴۴.

- دانایی‌فرد، حسن. الوانی، سید مهدی. و آذر، عادل. (۱۳۸۶). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع. تهران: نشر صفار.
- ساعد، نادر. (۱۳۹۰). چارچوب تدوین الگوی پیشرفت اسلامی- ایرانی و جنبه‌های دفاعی آن: رهیافتی حقوقی، فصلنامه راهبرد دفاعی، سال نهم، شماره ۳۲.
- سیفال‌دین، امیرعلی. و رهبر، امیرحسین. (۱۳۹۲). تسهیل‌گری اسلام در جهت تحقق اقتصاد دانش‌بنیان؛ نگرشی جدید به بستر نهادی الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت، فصلنامه سیاست علم و فناوری، سال پنجم، شماره ۴.
- عبدی، بهنام. و خدادادحسینی، سیدحمید. (۱۳۹۴). گذار به اقتصاد یادگیرنده در ایران: تبیین نقش آموزش عالی. فصلنامه علمی پژوهشی آموزش در علوم انتظامی، سال سوم، شماره دوم.
- عبدی، بهنام. و علی طاهری. (۱۳۹۴). مفهوم‌پردازی مدیریت جهادی در پرتو قرآن کریم، فصلنامه مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، سال ۵، شماره ۱۸.
- عبدی، بهنام. و توکلی، میثم. (۱۳۹۵). مفهوم‌پردازی مدیریت جهادی در پرتو آموزه‌های نهج‌البلاغه، فصلنامه علمی پژوهشی پژوهش‌های مدیریت انتظامی، شماره ۱۶، دوره سال یازدهم (شماره دوم)، صص ۱۹۱-۲۰۵.
- قاضی‌زاده، سید ضیال‌الدین. (۱۳۸۹). الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت و نقش نیروهای مسلح، راهبرد دفاعی، دوره ۸، شماره ۳۱، صص ۳۱-۶۲.
- قانع‌راد، محمدامین. و موسوی، آرش. (۱۳۸۷). نظریه‌های دانش و ویژگی‌های ساختاری اقتصاد ایران؛ فصلنامه سیاست علم و فناوری، سال اول، شماره ۴.
- کیوان‌حسینی، سیداصغر. و جمعه‌زاده، راحله. (۱۳۹۰). پیوند بخشی میان رویکرد دفاع همه‌جانبه و الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت؛ چارچوب پیشنهادی، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره ۹، شماره ۳۴، صص ۱-۲۵.
- Creswell, J.W. (2004). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. California: SAGE publications.
- Fitjar, R. D. & Rodríguez-Pose, A. (2013). Firm collaboration and modes of innovation in Norway, *Research Policy*, 42: 128° 138.
- Lundvall, B. A. Rasmussen, P. & Lorenz, E. (2008). Education in the Learning Economy: A European perspective, *Policy Futures in Education*, Volume 6 Number 6.
- Magnusson, L. & Ottosson, J. (1997). *Evolutionary Economics and Path Dependency*, Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1992). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, California: Sage Publications, Inc.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*, California: Sage Publications, Inc., second edition.